

Sygn. akt I ACa 893/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 września 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Edyta Mroczek (spr.)

Sędziowie: SA Katarzyna Polańska-Farion

SO del. Katarzyna Jakubowska-Pogorzelska

Protokolant: sekretarz sądowy Sławomir Mzyk

po rozpoznaniu w dniu 30 sierpnia 2017 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa H. Z.

przeciwko K. Z. (1)

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 12 sierpnia 2015 r., sygn. akt XXIV C 887/13

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Katarzyna Jakubowska-Pogorzelska Edyta Mroczek Katarzyna Polańska-Farion

I A Ca 893/16

UZASADNIENIE

Powódka - H. Z. wniosła o zasądzenie od pozwanego - K. Z. (1) kwoty 1.800.000 zł wraz z odsetkami od dnia pozwu do dnia zapłaty oraz o zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych.

W odpowiedzi na pozew pozwany wniosł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powódki na jego rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 12 sierpnia 2015 r. zasądził od K. Z. (1) na rzecz H. Z. kwotę 1 800 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 stycznia 2014 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałej części oraz obciążył pozwanego w całości kosztami procesu pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu.

Sąd Okręgowy ustalił, iż w dniu 22 lutego 2011 r. H. Z. jako „wierzycielka” zawarła z K. Z. (2) jako „wystawcą” - umowę, w której strony oświadczyły, że powódka w czasie trwania w związku małżeńskiego z wystawcą dokonała nakładów pieniężnych w kwocie 2.200.000 zł związanych z budową budynków gospodarczych i innych budynków. Na mocy zawartej umowy wystawca zobowiązał się, iż zwróci powódce nakłady pieniężne w ww. kwocie i w celu zabezpieczenia

wierzytelności wystawił pięć weksli: na sumę 100.000 zł płatną w dniu 31 marca 2011 r., na sumę 100.000 zł płatną w dniu 20 czerwca 2011 r., na sumę 100.000 zł płatną w dniu 31 października 2011 r., na sumę 100.000 zł płatną w dniu 31 grudnia 2011 r. i na sumę 1.800.000 zł płatną w dniu 31 grudnia 2013 r. Dokument umowy został własnoręcznie podpisany przez K. Z. (2) i powódkę. Tego samego dnia strony zawarły również umowę darowizny, na mocy której K. Z. (2) darował powódce nieruchomości stanowiącą zabudowaną działkę gruntu nr (...) położoną przy ul. (...) w W. oraz udział w wysokości 1/2 części w niezabudowanej nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) położonej przy ul. (...) w W., określając przedmiot darowizny na kwotę 1.050.000 zł.

Następnego dnia, tj. 23 lutego 2011 r. Sąd Okręgowy w Warszawie orzekł rozwód związku małżeńskiego powódki z K. Z. (2) i umorzył postępowanie w zakresie podziału majątku wspólnego małżonków, w związku z zawartą przez strony ugodą, zgodnie z którą strony ustaliły, że majątek wspólny małżonków w postaci nakładów na działkę nr (...) przy ul. (...) w W. w postaci budynku mieszkalnego o wartości 2.800.000 zł otrzymuje na wyłączną własność K. Z. (2) bez spłat i dopłat.

Sąd ustalił następnie, iż w okresie od 29 marca 2011 r. do 9 sierpnia 2011 r. powódka otrzymała od byłego męża cztery przelewy pieniężne, każdy na kwotę 100.000 zł, tytułem „spłata weksła” oraz, że K. Z. (2) zmarł w dniu 31 maja 2013 r., a spadek po nim nabył w całości syn - K. Z. (1).

Sąd Okręgowy uznał powództwo w przeważającej części za zasadne. Wskazał, iż powódka domagała się zasądzenia od pozwanego kwoty 1.800.000 zł wraz z odsetkami z tytułu spłaty wierzytelności, jaka przysługiwała jej wobec spadkodawcy pozwanego. Podkreślił, iż H. Z. i K. Z. (2) w trakcie trwającej kilka lat sprawy rozwodowej prowadzili spór dotyczący podziału ich wspólnego majątku. Ostatecznie, w dniu 23 lutego 2011 r. został orzeczony rozwód związku małżeńskiego małżonków Z., a postępowanie w przedmiocie podziału majątku wspólnego zostało umorzone, zgodnie z wnioskiem stron. Wniosek ten wynikał z zawartej między małżonkami ugody na mocy, której cały majątek wspólny w postaci nakładu na działkę nr (...) położoną przy ul. (...) w W. w postaci budynku mieszkalnego o wartości 2.800.000 zł otrzymał K. Z. (2). Na dzień przed rozprawą, na której doszło do ugody tj. w dniu 22 lutego 2011 r. strony zawarły umowę darowizny, na mocy której K. Z. (2) darował powódce dwie należące do niego nieruchomości, oraz strony podpisały „umowę wekslową”, w której K. Z. (2) zobowiązał się do spłaty nakładów uczynionych przez powódkę w kwocie 2.200.000 zł.

Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, iż powódka swoje roszczenia wywodziła z przedmiotowej „umowy wekslowej” i wskazywała, że były mąż dokonał spłaty 4 z 5 rat zobowiązania, jednakże zmarł przed uiszczeniem ostatniej raty w kwocie 1.800.000 zł.

Badając zarzuty pozwanego odnoszące się do kwestionowania podpisu K. Z. (2) pod umową z 22 lutego 2011 r. oraz sporządzenia umowy w warunkach nieważności, o jakich mowa w art. 82 k.c. oraz wbrew zakazowi wynikającemu z treści art. 35 k.r. i o., Sąd Okręgowy nie uznał ich zasadności. Wskazał, iż autentyczność podpisu K. Z. (2) pod umową została potwierdzona przez biegłego z zakresu kryminalistycznej ekspertyzy dokumentów. Obowiązujące przepisy nie przewidują dla ważności umowy obowiązku parafowania każdej jej strony, zaś umowa jako całość została podpisana przez K. Z. (2) na ostatniej stronie, a sam K. Z. (2) okazał tę umowę następnego dnia w Sądzie, co oznacza, że nie kwestionował faktu jej zawarcia.

Okoliczność, iż K. Z. (2) zmagał się z problemem alkoholowym sama w sobie nie przesądza, iż w dacie zawarcia umowy nie miał właściwego rozeznania własnych działań, zwłaszcza, że to K. Z. (2) przedłożył następnego dnia w Sądzie zawartą z żoną „umowę wekslową”, a nadto dokonał spłaty czterech rat zobowiązania. W związku z powyższym, zdaniem Sądu Okręgowego, nie ulega wątpliwości, że jego wolą było zawarcie umów z powódką celem uregulowania wzajemnych zobowiązań.

W ocenie Sądu umowa z 22 lutego 2011 r. nie jest również nieważna z mocy art. 35 k.r. i o., zgodnie z którym żaden z małżonków w czasie trwania wspólności ustawowej nie może żądać podziału majątku wspólnego. Nie może również rozporządzać ani zobowiązywać się do rozporządzania udziałem, który w razie ustania wspólności przypadnie mu w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku. Sąd zauważył,

iż w dacie zawarcia „umowy wekslowej” między małżonkami istniała ustawowa majątkowa wspólność małżeńska, natomiast, jego zdaniem, umowa z 22 lutego 2011 r. dotyczyła nie podziału majątku wspólnego małżonków, a rozliczenia nakładów z majątku odrębnego powódki na majątek odrębny jej męża. Powyższe wynika z literalnego brzmienia umowy, a także posiadania w czasie trwania małżeństwa przez małżonków majątków odrębnych, co potwierdza umowa darowizny z 22 lutego 2011 r. dotycząca nieruchomości z majątku osobistego K. Z. (2) do majątku osobistego powódki. Zdaniem Sądu małżonkowie poprzez umowę wekslową rozwiązali kwestie dotyczące ich majątków odrębnych, natomiast przed sądem zawarli ugodę dotyczącą podziału majątku wspólnego, a wcześniej zawarli umowę darowizny nieruchomości. Sama natomiast możliwość dokonywania przesunięć majątkowych między majątkami odrębnymi małżonków nie budzi wątpliwości i jako taka winna być rozpatrywana nie na gruncie przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, ale na podstawie przepisów kodeksu cywilnego. Z uwagi na okoliczność, iż K. Z. (2) dokonał spłaty wierzytelności w kwocie 400.000 zł, a zatem powódce przysługiwało względem męża roszczenie o zapłatę pozostałej kwoty wynikającej z zawartej umowy tj. 1.800.000 zł w terminie do dnia 31 grudnia 2013 r. Wobec śmierci K. Z. (2) przed datą wymagalności ostatniej raty, zgodnie z treścią art. 922 § 1 k.c., obowiązek zapłaty powódce kwoty 1.800.000 zł przeszedł na pozwanego.

O odsetkach Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 i § 2 k.c., uznając, że odsetki ustawowe należą się od dnia następnego po dacie wymagalności tj. od 1 stycznia 2014 r. W pozostałym zakresie roszczenie o odsetki podlegało oddaleniu jako niezasadne.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c.

Powyższe rozstrzygnięcie w zakresie punktów I i III zaskarżył pozwany, który zarzucił naruszenie:

1) art. 233 § 1 k.p.c. polegające na zaniechaniu wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego zebranego w sprawie, w szczególności nie uwzględnienie oświadczeń powódki i K. Z. (2) złożonych na rozprawie w dniu 11 lutego 2011 r. i w dniu 23 lutego 2011 r. przed Sądem Okręgowym w Warszawie w sprawie o rozwód pod sygn. akt VI C 516/05 na okoliczności związane z ich zgodnym zamiarem co do sposobu dokonania rozliczeń majątkowych, czego konsekwencją jest brak ustaleń faktycznych w zakresie, czy umowa zawarta w dniu 22 lutego 2011 r. została uwzględniona przez strony tej umowy w ugodzie zawartej w dniu 23 lutego 2011 r. przed Sądem Okręgowym w Warszawie w sprawie o rozwód pod sygn. akt VI C 516/05;

2) art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 299 k.p.c. poprzez ich niezastosowanie i oddalenie wniosków dowodowych o przesłuchanie stron w sytuacji, gdy w sprawie pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia tej sprawy, a mianowicie, czy umowa zawarta w dniu 22 lutego 2011 r. dotyczyła nakładów z majątku osobistego powódki na majątek wspólny stron tej umowy, czy też nakładów z majątku osobistego powódki na majątek osobisty K. Z. (2), czy może nakładów z majątku wspólnego stron tej umowy na majątek osobisty K. Z. (2);

3) zasady swobodnej oceny dowodów poprzez dokonanie dowolnych ustaleń faktycznych nie znajdujących oparcia w treści zebranego w sprawie materiału dowodowego będące konsekwencją przyjęcia przez Sąd I instancji założenia, że stanowiąca podstawę rozstrzygnięcia umowa z dnia 22 lutego 2011 r. dotyczyła rozliczenia nakładów dokonanych przez powódkę z jej majątku osobistego na majątek osobisty K. Z. (2), podczas, gdy z treści tej umowy nie wynika czy dotyczy nakładów z majątku osobistego powódki czy też nakładów z majątku wspólnego stron w/w umowy i czy są to nakłady dokonane na majątek osobisty K. Z. (2), czy też nakłady dokonane na majątek wspólny stron w/w umowy.

4) art. 65 § 2 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i w konsekwencji dokonanie jedynie literalnej wykładni umowy z dnia 22 lutego 2011 r., a tym samym zaniechanie zbadania, jaki był zgodny zamiar stron i cel przedmiotowej umowy;

5) art. 35 k.r. i o. poprzez jego niezastosowanie do oceny ważności umowy z dnia 22 lutego 2011 r. w sytuacji, gdy z materiału dowodowego zebranego w sprawie, a w szczególności z oświadczeń powódki i K. Z. (2) złożonych na rozprawie w dniu 11 lutego 2011 r. oraz w dniu 23 lutego 2011 r. przed Sądem Okręgowym w Warszawie w sprawie o rozwód pod sygn. akt VI C 516/05 wynika, że umowa ta dotyczyła rozliczenia nakładów z majątku wspólnego na

majątek osobisty K. Z. (2), a zatem jako zawarta w trakcie trwania wspólności majątkowej małżeńskiej jest nieważna z mocy samego prawa.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie I i III i oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów postępowania przed sądem I instancji według norm przepisanych; a także o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów postępowania odwoławczego według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części, i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Ponadto skarżący na podstawie art. 380 k.p.c. wniósł o rozpoznanie przez Sąd II instancji postanowienia Sądu I instancji oddalającego wniosek o przesłuchanie stron i dopuszczenie tego dowodu na okoliczność, jakie nakłady pieniężne były przedmiotem umowy zawartej pomiędzy powódką a K. Z. (2) w z dnia 22 lutego 2011 r. i jaki był cel tej umowy, a jeśli okazałoby się, że są to nakłady z majątku osobistego powódki, to na okoliczność źródeł pochodzenia środków pieniężnych przeznaczonych na przedmiotowe nakłady; a także o rozpoznanie wniosku dowodowego złożonego w piśmie procesowym z dnia 26 czerwca 2014 r. i z dnia 3 września 2014 r. o dopuszczenie dowodu z dokumentów w postaci protokołu rozprawy z dnia 11 lutego 2011 r. oraz z dnia 23 lutego 2011 r. w sprawie o rozwód o sygn. VI C 516/05 na okoliczność, jakie nakłady pieniężne były przedmiotem umowy zawartej w dniu 22 lutego 2011 r. pomiędzy powódką a K. Z. (2).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja okazała się zasadna, o ile zmierzała do uchylenia zaskarżonego wyroku.

Zgodnie z treścią art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c. postępowanie przed sądem odwoławczym jest kontynuacją merytorycznego rozpoznawania sprawy, a nie wyłącznie środkiem kontroli. Wobec tego sąd drugiej instancji nie może poprzestać na ustosunkowaniu się do zarzutów skarżącego, lecz musi - niezależnie od treści zarzutów - dokonać ponownych, własnych ustaleń, a następnie poddać je ocenie pod kątem prawa materialnego (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124, wyrok SN z dnia 6 grudnia 2001 r., PKN 714/00, OSN PiUS 2003, Nr 22, poz. 544). Jakkolwiek postępowanie apelacyjne jest postępowaniem odwoławczym i kontrolnym, to jednak zachowuje charakter postępowania rozpoznawczego. Przy takim założeniu sąd drugiej instancji ma pełną swobodę jurysdykcyjną, ograniczoną jedynie granicami zaskarżenia. W konsekwencji może, a jeżeli je dostrzeże - powinien, naprawić wszystkie naruszenia prawa materialnego, niezależnie od tego, czy zostały wyknięte w apelacji, pod warunkiem że mieszczą się w granicach zaskarżenia. (postanowienie SN z dnia 4 października 2002 r., III CZP 62/02, OSNC 2004, Nr 1, poz. 7).

Niewątpliwie podstawą roszczenia w sensie prawa materialnego jest stosunek prawny, z którego roszczenie wynika, ale w sensie proceduralnym - zespół okoliczności faktycznych, na które powód celem usprawiedliwienia roszczenia się powołuje i na których stwierdzenie składa dowody (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 września 1933 r., I C 2923/32, OSN (C) 1934/4/220). Przedmiotowe granice zawisłości sporu wyznaczają żądanie udzielenia ochrony prawnej w sposób i w zakresie wskazanym w pozwie oraz podstawa faktyczna żądania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2011 r., I CSK 451/10, LEX nr 798236).

Ocena, jakie powództwo zostało zgłoszone, musi być przeprowadzona przy uwzględnieniu kompleksowo potraktowanego stanowiska procesowego powoda, a obowiązkiem sądu jest wyjaśnienie ewentualnych wątpliwości, czego zgłoszone żądanie dotyczy. Zakres rozpoznania sprawy określa żądanie oraz zakreślona podstawa faktyczna. Tymczasem w niniejszej sprawie Sąd Okręgowy orzekł o żądaniu, ale bez odniesienia się do zakreślonej przez powódkę podstawy faktycznej tegoż żądania.

Sąd Apelacyjny zauważa, iż powódka jako podstawę faktyczną roszczenia wskazywała konieczność dokonania rozliczeń nakładów poczynionych w trakcie trwania małżeństwa H. i K. Z. (2), a związanych z budową budynków gospodarczych i innych. Wysokość tych nakładów określiła na kwotę 2 200 000 zł. Powódka wielokrotnie w trakcie trwania procesu podkreślała, iż nie dochodzi zapłaty na podstawie weksla i umowy wekslowej, które zostały złożone

jedynie dla celów dowodowych istnienia zobowiązania byłego męża. Podobnie dalsze wnioski dowodowe zgłaszane w toku procesu zmierzały do wykazania zgodnego zamiaru małżonków dokonania rozliczeń majątkowych dokonanych w trakcie trwania małżeństwa (pismo z dnia 6.12.2013 r. – k.90, pismo z dnia 26.06.2014 r. – k.227, pismo z dnia 3.09.2014 r. – k.262).

W tej sytuacji wskazać należy, iż roszczenia pomiędzy małżonkami podlegające rozliczeniu przy podziale majątku wspólnego powstałe w czasie trwania wspólności oraz po jej ustaniu podlegają regulacji art. 45 § 1 kro, zgodnie z którym każdy z małżonków powinien zwrócić wydatki i nakłady poczynione z majątku wspólnego na jego majątek osobisty, z wyjątkiem wydatków i nakładów koniecznych na przedmioty majątkowe przynoszące dochód. Może żądać zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny. Korespondująca z tą regulacją norma art. 567 § 1 k.p.c. stanowi, że w postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami sąd rozstrzyga o tym, jakie wydatki, nakłady i inne świadczenia z majątku wspólnego na rzecz majątku osobistego lub odwrotnie podlegają zwrotowi. Wymienione przepisy przewidują postępowanie nieprocesowe w sprawach o podział majątku jako wyłączny tryb dochodzenia roszczeń z tytułu przesunięć majątkowych między majątkami wspólnym i odrębnym każdego z małżonków. Dyspozycją w/w przepisu nie jest natomiast objęte żądanie zwrotu nakładów czynionych z majątku odrębnego jednego z małżonków na majątek odrębny drugiego małżonka. Rozliczenia te podlegają ogólnym normom prawa i postępowania cywilnego, nakazującym dochodzenie przez byłych małżonków roszczeń, które nie są objęte przepisem art. 45 § 1 kro., w postępowaniu procesowym. Pogląd ten jest ugruntowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który m.in. w wyroku z dnia 7 czerwca 2002 r., IV CKN 1108/00, wskazał, że nakłady z majątku odrębnego jednego z małżonków na majątek odrębny drugiego podlegają rozliczeniu z majątku wspólnego tylko wówczas, gdy na przedmiot majątkowy stanowiący majątek odrębny jednego z małżonków dokonano nakładów zarówno z majątku wspólnego, jak i z majątku odrębnego małżonków. (oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 1980 r., III CZP 46/80 OSNCP 1981, Nr 11, poz. 206).

Powtórzyć należy, iż roszczenie zgłoszone w pozwie w niniejszej sprawie dotyczy rozliczenia nakładów czynionych przez powódkę w trakcie trwania małżeństwa. Przy czym powódka nie twierdziła w toku postępowania, wbrew temu co przyjął sąd pierwszej instancji, iż są to nakłady z jej majątku odrębnego na majątek odrębny męża. Powódka jedynie wskazała zarówno w pozwie, jak i w następnych pismach procesowych, że „mąż chciał się ze mną dobrowolnie rozliczyć z tytułu nakładów”. Na dowód tego złożyła weksel i umowę wekslową, jak również wносиła o przeprowadzenie dowodu z protokołów z zeznań małżonków Z. złożonych w trakcie trwania postępowania rozwodowego. Z zeznań tych wynika wprost, iż małżonkowie chcieli dokonać kompleksowego podziału majątku dorobkowego. Zgodnie wskazali, iż z tytułu rozliczeń K. Z. (2) spłaci małżonkę kwotą 2 200 000 zł., oraz, że majątek który chcą podzielić jest ich całym majątkiem dorobkowym. W konsekwencji dokonali szeregu czynności, tj. zawarli dwie umowy: darowizny i „wekslową” oraz ugode sądową, które miały miejsce jeszcze przed ustaniem wspólności majątkowej małżeńskiej.

Zakreślona zatem przez powódkę podstawa faktyczna żądania wymagała poczynienia ustaleń w sprawie faktów istotnych z punktu widzenia art. 45 kro. Tymczasem Sąd Okręgowy takich ustaleń nie dokonał, lecz rozpoznał niniejszą sprawę na innej podstawie faktycznej aniżeli wskazana w pozwie. Za podstawę tę przyjął bowiem umowę wekslową z dnia 22 lutego 2011 r. Powyższe natomiast stoi w kontrze z twierdzeniami powódki, wskazywanymi na uzasadnienie żądania, które zdaniem Sądu odwoławczego, nie uzasadniają stwierdzenia, że w niniejszym procesie zasadność żądania powódki należało rozpatrywać tylko w sferze obligacyjnej. Dokonanie oceny roszczenia bez oparcia jej o właściwie ustaloną podstawę faktyczną sprawia, że w sprawie zachodzi potrzeba poczynienia po raz pierwszy niezbędnych ustaleń faktycznych.

W judykaturze przyjmuje się jednolicie, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wyłącznie wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. wyrok Sądu Najwyższego z 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315; postanowienia Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, Nr 1, poz. 22; z 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, Lex nr 50750; z 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, Lex nr 519260; wyroki Sądu Najwyższego z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 Nr 3, poz. 36; z 21 października

2005 r., III CK 161/05, Lex nr 178635.; z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2). Oceny, czy sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy, dokonuje się na podstawie analizy żądań pozwu i przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę rozstrzygnięcia. Brak zbadania nie tylko faktycznej, ale także materialnej podstawy dochodzonego przez powoda roszczenia, w pełni racjonalizuje przedstawiony wyżej pogląd, wpisujący to uchybienie w zakres znaczeniowy dyspozycji art. 386 § 4 k.p.c. (tak min. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 czerwca 2011 r., I UK 15/11, LEX nr 964457). Istota sprawy zostaje rozstrzygnięta, kiedy stosujący prawo sąd do prawidłowej i pełnej rekonstrukcji stanu faktycznego dokona jego subsumcji do miarodajnej normy prawa materialnego, a w następstwie tego dojdzie do jej konkretyzacji w sentencji wyroku. Dlatego też dwie podstawy rozstrzygnięcia: faktyczna i prawna powinny być spójne tworząc logiczną całość.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego z taką sytuacją – to jest nierozpoznanie istoty sprawy - mamy do czynienia. Sąd Okręgowy orzekł bowiem biorąc za podstawę faktyczną rozstrzygnięcia umowę wekslową, czyli ocenił stosunek obligacyjny, wbrew przedstawionym przez powódkę faktom. Wychodząc z odmiennego założenia Sąd Okręgowy pominął w swej ocenie przytoczone w podstawie faktycznej roszczenia twierdzenia o faktach i materiał dowodowy w tej części, w której odnosił się do rozliczeń małżonków z ich majątku dorobkowego oraz nakładów czynionych na ten majątek w czasie trwania małżeństwa. Nie dokonał zatem zbadania faktycznej podstawy dochodzonego roszczenia, a tym samym nie rozpoznał istoty sprawy co musiało skutkować uchyleniem zaskarżonego wyroku, na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 108 § 2 k.p.c., zważywszy na potrzebę rzeczywistego, a nie tylko formalnego zagwarantowania realizacji konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji).

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy powinien dokonać prawidłowego ustalenia stanu faktycznego oraz kompleksowej oceny materiału dowodowego. Chodzi zwłaszcza o ten materiał dowodowy, który został przedstawiony w celu wykazania podstawy faktycznej roszczenia dochodzonego z tytułu zwrotu nakładów powódki dokonywanych w czasie trwania związku małżeńskiego. Wymaga też rozważenia celowości przeprowadzenia innych dowodów zgłaszanych w postępowaniu przed Sądem Okręgowym i ponowionych w apelacji. Dokonując ustaleń faktycznych zgłoszonego żądania Sąd pierwszej instancji zbada, jakiego rodzaju nakłady mają być rozliczone w tym procesie, tj. poczynione z jakiego majątku (odrębnego, wspólnego) i na jaki majątek (wspólny, odrębny) i w zależności od wyniku, oceni dopuszczalność dochodzenia takiego rozliczenia w postępowaniu procesowym w kontekście czynności prawnych podjętych przez małżonków na dzień przed rozwodem (darowizna, umowa wekslowa) oraz w kontekście ugody zawartej przed sądem rozwodowym, co do podziału majątku dorobkowego i zawartym w niej oświadczeniu o zrzeczeniu się roszczeń z tego tytułu.

Katarzyna Jakubowska – Pogorzelska Edyta Mroczek Katarzyna Polańska - Farion